

МЕТАФОРИ В АВІАЦІЙНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Любов Білінська

*кандидат філологічних наук
старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Національний аерокосмічний університет «Харківський
авіаційний інститут»
м. Харків, Україна*

Переклад як засіб обміну досвідом, інформацією – науковою, технічною, культурною, як один із важливих шляхів взаємодії між носіями різних мов є невід’ємною частиною комунікації, основою успішної співпраці. При перекладі вузькоспеціалізованої термінології особливої ваги набуває завдання адекватного відтворення мовних одиниць із збереженням контексту та специфіки вихідного тексту. Зазначимо, що переклад науково-технічного тексту «полягає в передачі реципієнту точної, конкретної інформації шляхом логічної інтерпретації фактичного матеріалу, котра не підкріплена емоційним вираженням» [5]. Лінгвісти визнають унікальність цього виду перекладу, що визначається в першу чергу своїми функціональними характеристиками, а не стилістичними або жанровими особливостями. Адекватний науково-технічний переклад повинен точно відтворювати зміст оригіналу, користуватися загальноприйнятою термінологією в мові перекладу та відповідати стандартам науково-технічної літератури, з якої здійснюється переклад [3, с. 72–73].

Проте для позначення спеціальних понять запозичаються лексичні одиниці й із загальної мови, у результаті термінологізації завдяки своїй полісемантичності такі лексеми функціонують як поняття у сфері спеціальної мови. За визначенням Міжнародної організації стандартизації (ISO), термінологізація – це процес, при якому слово чи словосполучення загальноповсякденної мови перетворюється у термін, який позначає поняття спеціальної мови [7, с. 34]. Дослідженню вторинних номінацій у різних галузевих термінологічних системах української мови присвячено низку праць лінгвістів [2, с.144], зокрема, переклад термінів-метафор вивчали Л. Бердник, О. Романовський, К. Бондаренко, І. Ляшкова та ін.

Складність перекладу метафор полягає в тому, що метафора є елементом мовної картини світу, що є індивідуальною для різних мов. Проблематика відтворення таких термінів полягає в тому, що перекладачеві необхідно володіти глибокими знаннями реалій певної країни, з мови якої здійснюється переклад. Оскільки чим далі перебувають один від одного культурні ареали, тим більша кількість «культурних» образів не збігається [4, с. 114]. Проте у різних можливе однакове структурування знань, насамперед тих фрагментів, які є спільними в концептуальних картинах світу [1, с. 15]. У таких випадках перекладачі вдаються до калькування: *die Schleife* – петля, *die Verdichterschaufel* – лопатка компресора, *der Flügel, der Finger* (палець) – посадкова галерея, *die Nase* – ніс літака, *der Rotorkopf* – голівка ротора, *der Blindflug* – сліпий політ і т.д. Такі метафори, мотивовані схожістю форми, функції, розташування, диференційної ознаки, мають прямі відповідники в обох мовах. Однак еквівалентом німецького терміна-метафори може бути і немотивований відповідник в українській мові: *die Rippe* (ребро) – нервюра, *der Rumpf* (тулуб) – фюзеляж.

Особливу зацікавленість викликають утворені на основі метафор терміни із вказівкою на родинну спорідненість: *das Mutterflugzeug* (літак-носій); *das Zwillingflugzeug* (літак-носій із бортовим літаком); *der Vater- und-Sohn –Antrieb* (судна з двигунами різної потужності).

Іноді перекладач повинен вдаватися до використання деметефоризації, наприклад: «...ein zentrales Schwenkgelenk ist im Gegensatz zu den kleineren Brüdern nicht mehr vorhanden» / «...центральний вертикальний шарнір на відміну від своїх менших братів відсутній»; у цьому реченні **Brüder** застосовується замість звичного *Schwenkgelenke* – *вертикальні шарніри*.

Підбір перекладацького еквівалента застосовується в тих випадках, коли актуалізовану в оригінальній формі ідею неможливо передати тим самим образом [6, с. 195].

Аналізуючи утворені шляхом метафоризації терміни в авіаційній термінології української та німецької мов, можемо зазначити, що частина їх мають прозору семантику, яка віддзеркалює мовну картину світу носіїв мови, водночас відображаючи характерні відмінності, властиві кожній окремій мові. Тому переклад таких термінів відбувається шляхом калькування, підбору еквівалента та описового перекладу. Тут важливу роль відіграє не лише мовна компетенція, а й

розуміння перекладачами специфіки авіаційної галузі, контексту використання термінів, зважаючи на те, що «адекватний науково-технічний переклад повинен точно відтворювати зміст оригіналу, користуватися загальноприйнятою термінологією в мові перекладу та відповідати стандартам науково-технічної літератури, з якої здійснюється переклад» [3, с. 72–73].

Список використаних джерел

1. Дядюра Г.М. *Функціональні параметри образності в науковому стилі (на матеріалі текстів природничих та технічних наук) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2001. 27 с.*

2. Іванченко, М. Ю. *Метафори в авіаційній термінології англійської мови: перекладацький аспект / М. Ю. Іванченко, І. І. Барнич // Закарпатські філологічні студії / редкол.: І. М. Зимодря (гол. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. – Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – Вип. 15. – С. 143–147.*

3. Кияк Т.Р., Науменко А.М, Огуй О.Д. *Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник для студентів вищ. навч. закл. Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2014. С. 72–73*

4. Овчаренко Н. І. *Метафора як когнітивний механізм категоризації фахових знань / Н. І. Овчаренко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – Вип. 10. – С. 111-114.*

5. Пономарів О. Д. *Стилістика сучасної української мови: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доповн. Навчальна книга. Тернопіль. 2000. 169 с.*

6. Хавкіна О. М. *Специфіка перекладу української науково-технічної метафори англійською мовою / О. М. Хавкіна // Нова філологія. – 2013. - № 57. – С. 193-196*

7. ISO 704:2000. *Terminology work – Principles and methods. Geneva: ISO, 2000. 38 p.*

8. Scharafutdinowa N.S. *Entwicklungstendenzen in der Lexik der deutschen Fachsprache des Flugzeugbaus // Westfälische Wilhelms-Universität Münster – PALM 09/2002. – S.2-23. <https://repositorium.uni-muenster.de/transfer/miami/632f916b-2e05-4d49-8a55-29d54f78e83b> (дата звернення: 28.04.2025)*